VALERIU MATEI
Institutul de Filologie
(Chişinău)

TAINA CARE APĂRĂ POETUL

Regăsi-vom adevărul?

„*Lasă-te răstignit*, *adevărule*, *poate că astfel te va găsi lumea în sufletul ei aşa cum l-a găsit pe Iisus Hristos*" spunea în unul dintre aforismele sale, cu o înţelepciune esenţializată de dramele pe care le-a trăit, poetul Grigore Vieru.

Spirit al veacului, autorul *Numelui tău*, a focalizat în opera sa poetică gândurile şi sentimentele omului contemporan, dar şi pe cele ale unei comunităţi ruptă brutal de vatra ei matricială, sentimentele autentice de neam şi de ţară: „*Dar mai întâi/ să fii sământă./ Tunet să fii./ Ploaie să fii./ Lumină să fii. Să fii os/ de-al fratelui tău/ retezat de sabia duşmană// Brăzdar să fii./ Duminică să fii./ Doină să fii./ Ca să ai dreptul/ a săruta/ acest pământ/ îndurerat/ de-atâta rod*." (Dar mai întâi); „*Pământule*, *tu cel de glorii*,*/ Te caut prin străvechi istorii*,*/ Că-n vremea noastră*, *de acuma*,*/ Ce-a mai rămas din tine*? *Huma*!*/ Doar huma cu de aur fire*,*/ Ce*, *de atâta siluire*,*/ Degrabă nici pe ea*, *o*, *Doamne*,*/ N-o vom cunoaşte-n veri şi toamne./ Ridică-te*, *Basarabie*,*/ Trecută prin foc şi prin sabie*..." (Ridică-te); „*Din Basarabia vă scriu*,*/ Dulci fraţi de dincolo de Prut./ Vă scriu cum pot şi prea târziu*,*/ Mi-e dor de voi şi vă sărut*." (Scrisoare din Basarabia), dragostea pentru limba maternă şi asumarea datoriei sacre de a o apăra în condiţiile unui regim de ocupaţie, ce aplica măsuri drastice de asimilare şi deznaţionalizare: „*În limba ta/ Ţi-e dor de mama*,*/ Şi vinul e mai vin*,*/ Şi prânzul e mai prânz./ Şi doar în limba ta/ Poţi râde singur*,*/ Şi doar în limba ta/ Te poţi opri din plâns*..." (În limba ta). E una dintre funcţiile sociale primordiale ale poeziei, aşa cum aprecia T. S. Eliot, marii poeţi fiind şi ctitori de nou limbaj poetic, care, în timp, devine normă şi obişnuinţă în limbajul uzual: „*De-aceea*, *până-asfinte/ Poetul stă cu gura/ Lipită de cuvinte*...// *Un grai e-un strop de sunet/ Topit ca într-o mare/ În zvonul veşniciei*,*/ În muzica cea mare*.// *Ci în cuprinsu-i rodnic*,*/ Cu cele vechi şi nouă*,*/ Noi încăpem cu toţii*..." (Graiul). Grigore Vieru, menţiona Ioan Alexandru, e „*un poet care şi-a asumat greul unui grai*, *trecându-l prin inima sa*, *încărcat de răbdare*, *înţelepciune şi nouă frumuseţe*, *îl întoarce semenilor săi*..."

Deşi în Basarabia opera sa e, în aparenţă, cunoscută de toată lumea, aceasta însoţind viaţa câtorva generaţii de la primii paşi şi până la adânci bătrâneţe, deşi versurile sale sunt recitate sau cântate de mulţi actori şi interpreţi, doar după dispariţia tragică a lui Grigore Vieru adevărul vieţii şi al operei marelui poet începe să fie căutat de românii de la răsărit de Prut, aflaţi de două decenii într-un chinuitor şi dramatic proces de redobândire a propriei identităţi.

Aşadar, în plan social şi naţional, adevărul pe care l-a căutat şi pentru care a militat Grigore Vieru mai rămâne şi astăzi în câmpul bătăliei ce se dă între forţele care doresc reîntregirea noastră spirituală, refacerea conştiinţei româneşti şi a celei civice, revenirea la valorile tradiţionale, la normalitatea unei vieţi naţionale, demne pentru orice popor la începutul mileniului al treilea, şi cele malefice, care ne-au ţinut în captivitatea imperiului

BDD-A6910 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:02 UTC)

răului: „*În raza candelei mereu*/ *Sub care sufăr şi creez*/ *Noi ne unim cu Dumnezeu*./ *Dar voi*?! *Cu cine*?! *Cu ce crez*?!/ *Cu ura pentru tot ce-i sfânt*,/ *Cu ura pentru acest pământ*/ *Ce v-a primit frumos – pe câți! –*/ *Iar voi aşa ne mulțumiți*!..” (Inscripție pe stâlpul porții). Această revenire la firescul etnic şi național nu se poate realiza în absența unei viziuni integrale şi armonioase asupra valorilor culturale şi spirituale naționale, asupra istoriei şi destinului național. O asemenea viziune, imperios necesară conştiinței moderne, nu poate fi formulată şi exprimată decât de personalitățile exponențiale pentru o comunitate (entitate sau națiune). Grigore Vieru este exponențial atât pentru Basarabia, cât şi pentru modernitatea românească „*nu doar prin demersul său național-identitar*…, *ci şi prin culoarea lui existențială*, *ontologică*” (Mihai Cimpoi), prin efectele produse de integritatea operei şi a personalității sale: „*Cețos ori clar ca o ninsoare*/ *Eu sunt poetul-acestui neam*/ *Şi-atunci când struna îmi vibrează*,/ *Şi-atunci când cântece nu am*”. Despre el putem afirma cu deplină justificare, ceea ce Jorge Luis Borges menționa, cu referire la Paul Valéry, că e „*un poet exemplar*” creat de propria operă, ceea ce-i sporeşte valoarea ca simbol al rezistenței spirituale în timpuri vitrege, ca simbol al unei infinite sensibilități în vremurile unui materialism vulgar, agresiv.

În plan estetic, adevărul său e comun cu al tuturor poeților reprezentativi pentru o comunitate, un popor, o națiune – revelarea prin Logos a marilor probleme existențiale, a *frumosului care va salva lumea*. În pofida unor clişee de interpretare, veridice dar şi stânjenitoare, poezia lui Grigore Vieru, întruneşte calitățile unui univers poetic complex, nerevelat încă sub toate aspectele de investigațiile critice. Nici captiv al desfătărilor lucide ale gândirii, solicitându-i lectorului efort logic de analiză a conceptelor filozofice sau estetice pentru a ajunge la miezul frumos al poemului, nici subjugat de idolii haotici ai *sub-* sau *inconştientului*, ce resping orice participare a rațiunii la actul artistic, Grigore Vieru, orientat, aşa cum menționam mai sus, spre o viziune integrală şi armonioasă în care locul central îi revine omului contemporan cu toată gama sa de sentimente şi gânduri, a transfigurat „*natura gândirii în natura naturii*”, „*împrimăvărându-ne cu o toamnă de aur*”, cum îl aprecia marele său coleg de generație poetică Nichita Stănescu. Lucrând cu expresii şi imagini ostentativ de limpezi, făcând uz de mijloacele clasice, fără a renunța la tezaurul folclorului românesc, Grigore Vieru a ajuns prin poezia sa la efecte spre care adepții altor curente şi orientări literare tind să ajungă, făcând uz de mijloace mult mai sofisticate şi mai diverse, iar bigoții şcolilor la modă nu ajung vreodată. Unitatea organică a poeziei sale o înalță în domeniul superior al artei, cel metafizic, creând, aşa cum menționa poetul Mihai Ursachi în eseul său „*Arta metafizică*”, „*tulburătoarea impresie de mister şi elevație*, *de gravă participare la ceva suprafiresc şi totuşi conținut în lucrurile cele mai limpezi şi firești*...”: „*Uşoară*, *maică*, *uşoară*,/ *C-ai putea să mergi călcând*/ *Pe semințele ce zboară*/ *Între ceruri şi Pământ*!” (Făptura mamei); „*Sub un tei ce înfloreşte*/ *Ea*, *frumoasă*, *se opreşte*./ „*Bună seara*, *fete două*,/ *Cu ochi luminoşi de rouă*!”/ „*Bună seara*, *dar sunt una*...”// *Printre genele femeii*,/ *Răsărea pe cer şi luna*.// *De sub tei ce înfloreşte*/ *Ea*, *frumoasă*, *se porneşte*./ „*Rămâneți cu bine*, *doi*/ *Tei cu tremurate foi*!”/ „*O*. *Drum bun*! *Nu-s unul oare*?!”// *Printre foi ca printre lacrimi*/ *Răsărea şi sfântul soare*.” (Femeia, teiul), sau generând parabole complexe, memorabile, ca în poemul „*Pădure*, *verde pădure*”. O astfel de artă poetică îi lasă fiecărei generații posibilități de reinterpretare, de revelare a altor aspecte şi semnificații, de redescoperire a adevărului vieții şi operei Poetului. Regăsi-vom acest adevăr?

BDD-A6910 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:02 UTC)

Fericirea şi nefericirea poetului

De ce poetul Grigore Vieru a fost un neliniştit chiar şi în ultimii ani ai vieţii? De ce nu s-a retras în spatele cortinei aurite a laudelor binemeritate sau a exegezelor ample şi asiguratorii de clară statuare în contextul literar general românesc, nu a stat proptit în vreun jilţ de piele de forma tronului spre a da verdicte şi a fi mentor de şcoli literare la care aspiranţii la gloria Parnasului să-şi drămăluiască biografiile. Ba mai mult chiar, întristat de laude, el le-a dat acestor jinduitori prilejuri de altfel de interpretări, când, în replică, afirmă public: „*N-am geniu şi nici nu ştiu dacă sunt un mare* poet". „Asta *e*!" – îşi spuneau şmenarii biografiilor lustruite la lumina opaiţelor unor critici de gaşcă, care-i dau ghes literaturii cu istorii *scrise pe apă*. „*Poate că noi suntem mai buni ca el*, *mai mari*." Şi l-au tot încolţit pe la adunări obscure sau în epistole colective, fluturate-n proţapul inconsistenţei lor. Să-i lăsăm în plata domnului, iar noţiunea de *geniu* să le-o restituim romanticilor, oricum e apanajul lor. Cât despre poezia lui Grigore Vieru s-o plasăm acolo unde îi este locul – alături de operele create de alţi mari poeţi ai generaţiei sale: Nichita Stănescu, Nicolae Labiş, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Cezar Ivănescu. Oricum, creaţia literară a acestei generaţii, care a asigurat revenirea la firesc prin restabilirea tradiţiilor marilor clasici, are un rol important în comunicarea mereu vie a neamului nostru, iar creaţia lui Grigore Vieru îşi are un loc distinct în viaţa poeziei româneşti şi în poezia vieţii românilor.

Aşadar, poetul Grigore Vieru avea, se pare, toate motivele să fie fericit. Opera şi viaţa păreau împlinite, preţuirea şi admiraţia de care se bucura era unică şi rarisimă pentru un scriitor de la răscrucea acestor milenii. Cel puţin aşa cred cei pentru care un astfel de deznodământ individual ar fi chiar pricina intimă şi interioară a existenţei lor.

Poetul Grigore Vieru, cel înrudit, prin simplitatea sa profundă, cu Bacovia, era convins, la fel ca oricare alt mare poet al acestui neam, că fericirea ar fi trebuit să fie, dacă nu a tuturor, cel puţin a vorbitorilor limbii în care şi-a visat imaginile şi a îndurat suferinţele. E chiar felul de a fi al artiştilor autentici, e modul sublim, superior de neglijare a fericirii personale, caracteristic celor, în fiinţa cărora, aşa cum o spunea marele Eminescu, *se bate inima lumii*. Iată de ce poetul a fost mereu un neliniştit, un captiv al zbuciumului neîmplinirilor noastre comune, un semănător de lumină într-o societate dezinformată şi intoxicată de minciuni, mai abitir decât în perioada ocupaţiei sovietice. Iată de ce el era ferm convins că poetului, aidoma călătorului, îi stă bine cu drumul, fiindcă, oriunde acest drum întâlneşte o aşezare, acolo sunt mulţi dintre cei cărora Logosul său le poate fi de mare ajutor întru a-şi găsi rostul şi împlinirea sufletească. Şi oriunde întâlneşte nefericirea, care are mereu la origine o nedreptate, poetul vibrează ca o strună rănită de un cântec neîmplinit. Verbul lui devine tăios, izbucnirile publice poartă necruţătoarea lavă a arderii slinului şi nepăsării.

Neliniştea lui Grigore Vieru a fost aidoma unui fluviu pe timp de arşiţă. Celor mai mulţi le-a potolit setea şi le-a înrourat sufletul, motoceilor de negură le-a provocat disconfort şi aceştia au aruncat cu pietre în apele-i răcoritoare spre a-i tulbura fireasca alunecare spre marea cea mare. Încolţit de cei din urmă – neajutoraţi ucenici ai moftului de salon cu sânul mereu plin de pietre – poetul a fost nevoit să le răspundă, şi de multe ori a făcut-o, cu liniştea domoală a fluviului ce aruncă şi asupra nisipurilor sterpe o undă răcoritoare. Cine ştie, poate se mai stinge invidia lor potopitoare sau, vorba cântecului: „*Poate vor rodi vreodată*". Oricum, chiar şi cel mai infim rod poate diminua cât de cât

BDD-A6910 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:02 UTC)

nefericirea generală, iar fluviul, oricâte furtuni s-ar abate asupra-i, îşi recapătă treptat senina claritate, urmându-şi neabătut fireasca albie.

Poetul Grigore Vieru a avut un motiv în plus să fie senin şi încrezător în diminuarea treptată a nefericirii noastre colective, în inevitabila atingere a limanului, dincolo de care ne vom regăsi, integri, în spaţiul ce ni l-a hărăzit Dumnezeu. Acest motiv – sunt prietenii şi contemporanii săi fideli – copiii, crescuţi cu *Abecedarul* său, *cea mai cutremurătoare de conştiinţă carte* (Nichita Stănescu) şi *Albinuţa* sa, o veritabilă *Odisee* a copiilor basarabeni, menită să-i reîntoarcă în Itaca frumosului şi adevărului propriei lor identităţi. Nu cunosc un alt scriitor important al ultimei jumătăţi de veac, opera căruia să fi avut un rol atât de hotărâtor în destinul generaţiilor ce i-au urmat. Dar tocmai această situare distinctă a autorului *Numelui tău* i-a sporit durerea şi nefericirea, de vreme ce, la distanţă de câteva decenii de la apariţia acestor cărţi de căpătâi ale copiilor de la răsărit de Prut, în satele româneşti din stânga Nistrului şcolile de limbă română sunt închise cu forţa, în dreapta Nistrului cohortele întunericului mai uneltesc încă împotriva istoriei românilor şi a limbii române, iar prin târgurile noastre blazate heralzii negurii debutează „critic” dând verdicte veninoase operei poetului, fără să ştie că urna de gunoi a istoriei e deja plină de asemenea verdicte, pronunţate cândva de vârcolacii defunctului imperiu sovietic.

Încrezător în puterea divină, în taina care îl apăra şi ne apără tuturor fiinţa, poetul Grigore Vieru, cu destinul şi opera împlinite, a trecut la cele veşnice întristat că bucuria copiilor de a-şi redobândi propria lor identitate mai este încă ameninţată. El era profund îndurerat de nefericirea altora, de nefericirea noastră a tuturora. A neamului din care a făcut şi face parte.

SUMMARY

The article evokes the work of Grigore Vieru known by everyone, but especially appreciated after his tragic disappearance. The poet campaigned for truth, a truth of all the people who wants our spiritual reunification, the restoration of civic and Romanian consciousness. His poetry meets the qualities of a complex poetic world. The central place is awarded by the contemporary man with his whole range of feelings and thoughts. The author characterizes Grigore Vieru as an upset whose works occupy a distinct place in the existence of the Romanian poetry, a happy poet grieved because the children's joy is still threatened the joy of their own identity's regain. This is the misfortune of our people.

BDD-A6910 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.34 (2026-11-14 00:06:02 UTC)